(המשך מעמוד 15)

בשיא מלחמת־ההתשה הודיע רבין לממשלת ישראל כי יש אישור מטעם ממשלת ארצות־הברית להפצצות.

בממשלת ישראל נערך ויכוח מר על הצעה זו. אפילו למשה דיין הקיצוני היו חששות, והוא הציע לצמצם את ההפצצות למטרות מסויימות — ולא להפציץ, למשל, תחנות־כוח, בתי־חרושת, וכדומה. אך הודעת רבין הכריעה את הכף.

סוכנות־חבין האמריקאית האמינה, כמו רבין, כי הפצצות כאלה והוכחת חוסר־האונים של מצריים יפילו את גמאל עבד־אל־נצר, ימוטו את המישטר המצרי, ויעלו לשילטון בי־קאהיר כוחות פרו־אמריקאיים.

ההמשך הפך כבר נחלת ההיסטוריה. צה"ל הפציץ את העורף המצרי. בין השאר נפגעו — גם ביגלל טעויות בלתי־נמנעות — בית־ספר וריכוזי־פועלים.

עבד־אל־נאצר תבע בינואר 1970 פגישה מיידית עם ראשי בריית־המועצות. בסיפרו שיצא זה־עתה, הדרך לראמאדאן, מגלה חסנין הייכל, שנכח בשיחות, מה קרה במוסקבה.

הנשיא המצרי הגיש לברז'נייב אולטימטום שהדהים את הסובייטים: לספק לו מייד מערכות־טיליים להגנה על כל מצריים, יחד עם צוותים סובייטיים. אחרת, כך הכריז, הוא יתייצב לפני העם המצרי, יודה כי אינו מסוגל להגן עליו, יתפטר, וימסור את השילטון לאנ־שים שיעבירו את מצריים למחנה האמריקאי.

האולטימטום שבר את הסובייטים. בניגוד גמור לרצונם, ואחרי התלבטות קיצונית, הם הסכימו לצעד מהפכני: להציב במצריים כוחות מוזיינים סובייטיים (ציוותי הטי־לים והיועצים), ולצייד את מצריים במערכת־ההגנה המשוכללת והמקיפה ביותר, שכללה את טילי סאם־3.

מעורבות סובייטית זו שינתה את המפה הגיזבאלית. ואילו הבאת הטכנולוגיה הטילית למצריים, והתוודעות הצבא המצרי לטכנולוגיה זו, איפשרו כעבור שלוש שנים את ההתקפה של יום־הכיפורים.

אבל במחצית 1973 היה כל זה עדיין חבוי בניבכי העתיד. עבד־אל־נאצר אומנם לא נפל, אך היחסים בין רבין לבין ממשלת ניכסון התהדקו יותר ויותר.

ספטמבר שחור ולבן

חסים איה הגיעו לשיאם בחודש שהיה גורלי לישׂ־ראלי ולמרחב כולו.

בספטמבר 1970 התקרבו ממשלות וושינג־טון וירושים כפי שיא קרה עד אז — ומאז.

באותו חודש פרצה המילחמה הגדולה בין המימשל ההאשמי בירדן ובין הכוחות המזוייניים הפלסטיניים. בשיא המאבק, כאשר היה ברור כי המלך גובר על הפידאיון, התכוונה סוריה לפלוש לירדן, להפיל בה את המישטר.

האמריקאים ראו בכך איום ישיר על עמדותיהם במרחב. סוריה היא פרו־סובייטית. בריית־המועצות החלה פורשת את חסותה גם על א"ף. ואילו מלך ירדן נחשב אז כעמוד־התווך של המערך האמריקאי במרחב.

אולם לא נוח היה לאמריקאים באותה עת לשגר בעצמם צבא לירדן, כפי שעשו בשעתו בלבנון. ישראל הסכימה לקבל את התפקיד על עצמה.

ממשלת ישראל גייסה כוחות. לפורים נמ־סרה הודעה חד־משמעית: אם לא יכבדו לאל־תר את פישתם לירדן, יפרצו כוחות־השריון של צה"ל מיזרחה, בתמיכת האמריקאים.

האיום הספיק. הסורים נכנעו. שילטון המלך ניצל והתבצר. הפלסטינים בירדן מוגרו ונשחטו בסיטונות. גמאל עבד־אל־נאצר מת. לערבים היה זה "ספטמבר השחור".

אבל בשביל ממשלת ישראל היה זה "ספ־טמבר הלבן".

בשיא המאורעות הגיעה גולדה מאיר לוושינגטון. בעת ביקורה זה, על רקע המיבצע הסודי המשותף, נפרצה הדרך בינה לבין הנשיא ניכסון, וקמה הידידות המפורסמת ביניהם. תוכניתו של שר־החוץ ויליאם רוג'רס, מתה. שליחות גונאר יארינג נגסה, ומתה כעבור זמן.

נפרצה גם הדרך בין גולדה מאיר ויצחק רבין. מאותה עת ואילך הוצא שר־החוץ אבא אבן מן המישחק. בין גולדה ורבין נוצר ציוּר ישיר של דיוּוח והתייעצות. אבן ורבין הפכו אויבים. רבין וקיסינג'ר הפכו צמד־חמד. כשקיסינג'ר מציג את רבין לפני המרשל הסובייטי גרצ'קו כ„גדול המצביאים של דורנו," ואילו רבין הופך בן־בית בבית הלבן ובמישרדו של הנרי קיסינג'ר.

בסתו 1972, כאשר הציג ריצ'ארד ניכסון בשנית את מועמדותו לכהונת הנשיא, והחלה מערכת־הבחירות שבה אירעה פרשת ווטרגייט, ניהל יצחק רבין תצמולה גלוייה למען הנשיא הרפובליקאי. הדבר עורר מורת־רוח בקרב יהודי ארצות־הברית, ואף ביקורת גלוייה על כך שהשגריר מתערב בעניינים פנימיים של ארצות־הברית.

אולם רבין התעלם מכל הטענות. לגביו היה חשוב רק דבר אחד: ניכסון נתן לממשלת ישראל תמיכה ללא סייג — מדינית, כלכלית וצבאית. למעשה נתן לממשלת גולדה יד חופשית לנהל מדיניות שנועדה להקפיא את המצב, להחזיק בכל השטחים הכבושים לצמיתות.

כשסיים יצחק רבין את כהונתו, במארס 1973, בדיוק חמש שנים אחרי תחילתה, שררו בין שתי המדינות יחסים שאין הדוקים מהם.

בוושינגטון התייחסו אל ישראל כאל מ־דינה ה־51 של ארצות־הברית, ובירושלים ת־יחסו אל ארצות־הברית כאל מושבה ישראלית.

בין שתי הממשלות, שני הצבאות והמוסדות האחרים נוצר תיאום מושלם, עד שהגבול ביניהם כימעט נעלם.

במשך כל התקופה הזו ביצע יצחק רבין את מדיניות ממשלתו. הוא היה טכנאי של יחסי ישראל־אמריקה. בתחום זה גילה נכונות לחדש תפיסות ולגבש דרכים חדשות. אך הוא לא חרג מתחום זה.

השלום כנקיוּ סאלאמי

ב משך 15 חודשים — ממארס 1973 ועד יוני 1974 — לא היה תפקיד ממשי ליצחק רבין, חוץ מתקופת כהונתו הקצרצרה כשר־עבודה חסר־מעש בממשלתה ה־אחרונה של גולדה.

הוא חזר ארצה. במשך השנים השתבשו יחסיו עם כל אנשי צמרת ישראל. אבן שנא אותו ביגלל עקיפת סמ־כותו. ספיר התייאש ממנו כששלח מארצות־הברית עצות „ניציות" (כגון המלצה הרת־האסון להפציץ את מצריים לעומק, בהסכמת האמריקאים). דיין ראה בו מתחרה ויריב עוד מאז מילחמת ששת־הימים. לבסוף נטשה אותו גם גולדה, ששלחה במקומו לוושינגטון את איש־חסותה ה־אישי, שימחה דיניץ. היתה זו תקופה קשה לרבין.

במשך 15 חודשים אלה אירעו מאורעות ש־שינו לחלוטין את מערכת־היחסים שבנה רבין בוושינגטון.

בחיים המדיניים, כל תהליך נושא בחובו את שלי־לתו. התיזה מולידה אנטי־תיזה.

הצמידות המוחלטת של ישראל וארצות־הברית הולי־דה בישראל מדיניות שחצנית יותר ויותר, שהגיעה לשיאה ב„מיסמך גלילי". זה שיכנע את אנוואר אל־סאדאת שאין תיקווה לתזוזה לטובת הערבים, בלא מילחמה. הוא פתח בה ביום־הכיפורים, ושינה תוך 48 שעות את המפה.

בתום המילחמה, נחל סאדאת ניצחון מדיני מוחץ, הר־בה מעבר להצלחתו הצבאית הצנועה. היתה צפוייה סכנה ממשית של התערבות סובייטית, ועימות גרעיני עולמי. אמבארגו הנפט שיכנע את העולם המערבי שתלותו בנפט הערבי היא עצומה. אותה שעה השתכנע סאדאת כי יש בסיס איתן לברית מצרית־אמריקאית חדשה. נוצרה תבנית להסכם: אמריקה מחזירה למצריים את השטחים שכבשה ישראל ומעניקה לה סיוע כלכלי — ואילו מצריים מבטיחה את אספקת־הנפט למערב, מרחיקה את ההש־פעה הסובייטית מן העולם הערבי ומחוללת הפיכה ימ־נית הדרגתית בתוכה עצמה.

כאשר הגיע השגריר־לשעבר לכס ראש־הממשלה ב־ירושלים, גילה שם מציאות חדשה זו. בעלמה התמונה הקודמת: גוש סובייטי־מצרי־סורי־פלסטיני מול גוש אמ־ריקאי־ישראלי. היה זה עימות פשוט ומסוכן, אך ממשלת ישראל ראתה אותו בעין יפה, מפני שהוא הבטיח לה תמיכה אמריקאית מאסיבית.

במקום תמונה זו באה אחרת: משולש עיון, שזוויותיו הן וושינגטון, קאהיר וירושלים.

ניכסון סולק, פורד בא במקומו, אך הדמות הדומי־ננטית במשולש זה נשארה הנרי קיסינג'ר, איש־השנה תשל"ד, שיצר את המציאות המדינית החדשה במלחך מילחמת יום־הכיפורים. על המערכות המדיניות ריחפה תורתו של קיסינג'ר, אותה גיבש למחרת מילחמת ששת־הימים: תורת ההסדרים החלקיים.

תורה זו נובעת כולה מאינטרס אמריקאי. הסדר כולל, הפותר את כל הבעיות ומשכין שלום בין ישראל והעולם הערבי, יבטל את התלות הישראלית והערבית כאחת בארצות־הברית. מרחב מאוחד, שבו ישתלבו המש־אבים והכישורים של ערבים וישראלים, יהיה עצמאי.

ואילו התקדמות איטית לקראת שלום, „שלום בשיטת הסאלאמי", עם הרבה שלבי־ביניים, מכטיחה שהתלות של שני הצדדים ב־ארצות־הברית תימשך שנים רבות.

מצריים ובעלות־בריתה זקוקות לאמריקה, כדי שזו תלחץ על ישראל ותכריח אותה להחזיר את השטחים. ישראל זקוקה לארצות־הברית כדי לקיים את עוצמתה הצבאית והכלכלית. בינתיים זורם הנפט למערב, ומוגבלת ההשפעה הסובייטית במרחב, ואין סכנה להתפוצצות מיל־חמתית, שתביא עימה סכנה של עימות גרעיני עולמי.

מבחינה אמריקאית זהו מצב אידיאלי, ה־פותר את כל הבעיות לעתיד הנראה לעין.

שבע הפרות הרזות

ב ישראל, אין חסיד נלהב יותר לגישה זו מאשר יצחק רבין.

לאויביו קל להסביר זאת: הם מאמינים כי האמריקאים עזרו לרבין להגיע לכהונת ראש־הממשלה, כדי שישרת את האינטרסים שלהם.

מתנגדים אחרים של רבין, בצמרת המימסד, סבורים כי רבין חלה בווישינגטון ב„מחלת השגרירים". זוהי תו־פעה רגילה בשירות־החוץ של כל מדינה, והיא גורמת לחילופים תכופים של שגרירים. כל שגריר נוטה לזהות את עצמו, במרוצת מזמן, עם הארץ שבה הוא משרת, עד שבסופו של דבר הוא הופך, באופן בלתי־מודע, נצי־גה של אותה ארץ כלפי ממשלתו שלו.

אולם יש הסבר הרבה יותר פשוט לתמיכתו של רבין בתורת הסדרי־הביניים. רבין הגיע אליה בדרך משלו, והוא מאמין שהיא תואמת את האינטרס של ישראל.

עמוד־התווך בבניין הגישה הרביונית הוא ה ז מן.

רבין עצמו הסביר זאת, באחת מהתבטאויותיו החשו־בות, במשל של שבע השנים הרזות, הבאות אחרי שבע השנים השמנות.

שבע השנים השמנות חופפות, פחות או יותר, את כהונת רבין בוושינגטון. אך עם מילחמת יום־הכיפורים עלו מן היאור שבע הפרות הרזות. המערב תלוי בנפט הערבי. לדעת רבין, תסתיים תלות זו תוך שבע שנים כאשר המערב יפתח מקורות־אנרגיה אחרים.

בסתר ליבו, מוסיף רבין עוד מרכיב לתיאוריה של שבע השנים. בעיקבות מילחמת וייט־נאם, עובר על אמ־ריקה גל של בדלנות, אי־רצון להסתבך בבעיות עולמיות ובסיכסוכים מקומיים. במילא גם אין באמריקה רצון רב לחוש לעזרת ישראל בשעת צרה. אולם בהיסטוריה ה־אמריקאית קיימת, לדעת רבין, מעין מחזוריות של מצבי־רוח, ואחרי כמה שנים יחלוף גם מצב־הרוח הזה. אז ישתפרו שוב סיכויי ישראל לזכות בתמיכה אמריקאית.

לפי רבין, הבעייה היא לעבור את שבע השנים הרזות, מבלי לאבד את התמיכה האמריקאית, ומבלי להיענות לשתי דרישות־היסוד של הערבים: נסיגה לגבולות ה־4 ביוני 1967, והכרה במדינה פלסטינית שתקום.

בקיצור: הבעייה היא להרוויח זמן.

שיטת ההסדרים החלקיים פותרת בעייה זו.

הנוסחה היא: להחזיר מדי־פעם מינימום של שטחים תמורת מכסימום של זמן, מבלי לאבד את התמיכה האמריקאית ומבלי להסתכן במילחמה חדשה.

זוהי נוסחה ברורה, ורבין פעל על־פיה במשך כל ז־שנה, בכישרון ובעיקביות. עברו 15 חודש בין כניסתו לתפקיד ראש־הממשלה ועד שהגיע להסדר־החלקי הרא־שון שלו, וגם זה רק בחזית אחת. בתקופה זו מוצו כל תכסיסי ההשהייה והדחייה האפשריים — ובכללם פיצוץ שליחות־קיסינג'ר במארס, חידוש השיחות אחרי האול־טימטום של פורד, וניהול איטי וכבד של המשא־ומתן.

נצחון אישי

ב אשר הושג לבסוף ההסדר, בימים האחרונים של תשל"ה, הוא היה מינימלי. רבין ויתר על שביעית של חצי־האי סיני. אומנם, זהו שטח בעל חשיבות צב־אית־טאקטית, אך מישקלו במערכת האיסטראטגית הכל־לית הוא קל. תמורת ויתור זה קנה רבין שלוש שנים של רווח־זמן, נוסף על כמה חודשים שיעברו עד לביצוע ההסכם וכניסתו לתוקפו. הוא גם רכש תמיכה אמריקאית מאסיבית, ותיקן את יחסי אמריקה־ישראל.

בסך־הכל — הישג נאה מאד — למי שמקבל את הנחות־היסוד של רבין.

אך הנחות־יסוד אלה מוטלות בספק חמור. מולן עו־מדת הגישה האומרת כי הזמן פועל לרעת ישראל ולרעת פיתרון של שלום, ולכן אין השנים החולפות „רווח זמן", אלא „אובדן זמן".

זה היה קנה־המידה האמיתי למדידת הצל־חתו של רבין בשנת תשל"ה: במשך כל השנה הצליח לכפות את גישתו על המדינה כולה, על דעת־הקהל, על הממשלה ועל הכנסת. הוא לבדו קבע את המדיניות, והוא לבדו ביצע אותה.

היה זה הישג אישי מפליא, הטעון ניתוח.

• בכתבה על איש־השנה תשל"ד ניתח העולם הזה (1933), ערב ראש־השנה שעבר, את מרכיבי הגישה הזאת.

השגריר: רבין מגיע לארץ